

Flickslända, fotograferad klockan 06:13
100mm, bländare 7,1, 1/100s, ISO 100

Morgonstund har ljus i mun

Tänk dig att du ligger skönt nedbäddad i sängen. Kudden är mjuk och låter drömmarna flöda. Det är lördag i juni och du kan sova precis hur länge du vill.

Då blir du obarmhärtigt väckt av klockradion. Genom sömnsuddiga ögon ser du att klockan är 03:00.

Varför ska du utsätta dig för detta?

Svaret är enkelt. Du gör det för att bilderna aldrig blir så lysande som när du fotograferar dem i morgonsolen.

TEXT AMY LAGERMAN

Häll i dig, för nu ska vi avslöja en obehaglig sanning. Ljuset mitt på dagen – då fotohumöret är på topp – plattar till dina fotografier. Eftersom solen står högt på himlen och lyser på motiven rakt ovanifrån blir skuggorna korta och trista. Dessutom försvinner detaljer ur bild eftersom kameran inte kan hantera för stora kontraster.

Så vad kan du göra för att få den där magiska touchen i bilderna? Förutom att alltid spotmätta och vitbalansera får du helt enkelt gilla läget och anpassa dig. Du måste fånga ljuset innan ljuskällan klättrat för högt upp på himlen.

Så ställ klockan på fantastiskt tidigt, gå upp före solen och bege dig till stället där du ska fota. Det spelar egentligen ingen roll om du beger dig till en stad, strand eller en skog. Innan världen hinner vakna får du njuta av fullkomligt lugn medan dagen gryr. Samtidigt tar du de där fantastiska bilderna som omgivningen häpnar över.

Så här gör du för att lyckas bäst.

LANDSKAP

Tänk soluppgång. Tänk perfekt neutralt ljus och ett varmt sken som smyger sig upp borta vid horisonten. På marken ligger daggpärlorna tätt intill varandra, och över sjön dansar dimslingorna som eteriska älvor. Stenarna vid stranden kastar långa skuggor ner i det stilla vattnet. Fåglarna kvittrar och du är alldeles ensam med din kamera och en termos kaffe.

Det finns nästan ingenting som inte är fantastiskt med att fotografera innan mänskligheten vaknat. Förutom att det kan kännas vansinnigt tufft att kliva upp i gryningen när alla andra sover.

Kustbandet vackrast i gryningen

Patrik Larsson har fotograferat i drygt 15 år och är helt på det klara med att ljuset aldrig är så idealiskt för landskapsfotografering som det är i gryningen. Han bor i Strömstad och har fastnat för de vackra landskapen vi hittar längs landets kust. Hans bilder säljs som tavlor eller används när han undervisar i fotografering. Under sommarmånaderna kliver han upp redan halv tre och åker iväg för att plåta.

– När solen går upp har man någon futtig timme på sig att fotografera, säger Patrik Larsson. Då är ljuset mjukt och eftersom solen står lågt på himlen blir skuggorna långa och intressanta. Det är den där första timmen på morgonen

FOTO: PATRIK LARSSON
Saltö, Strömstad, fotograferad i december klockan 08:35
12mm, bländare 16,0, 20s, ISO 100

som kameran fortfarande klarar av att urskilja detaljerna i låg- och högdagrarna.

Ett vanligt problem med mitt-på-dagen-bilder är att ljusa partier i bilden fräts ut – blir så ljusa att de försvinner in i en vit bakgrund – och mörka partier smälter ihop till en svart platta. Allt vad detaljer heter är som bortblåsta, och kvar står fotografen med en bild som inte alls liknar verkligheten. Det beror på att kameran inte är lika känslig som det mänskliga ögat och helt enkelt inte förmår att bearbeta för stora kontraster i bilden. Tricket är att justera ljuset. Blixt är en väg att gå, men

Fotografera i AV-läget (bländarförvalet), välj bländare 11 och ställ in skärpan omkring en tredjedel in i bilden. Med liten bländare ökar skärpedjupet och ger mer skärpa till förgrund och bakgrund vilket ger dig ett bra djup i bilden.

Se stort och smått. En hel skog kan vara vacker på bild, liksom ett enda litet löv på en bädd av mossor.

FOTO: PATRIK LARSSON

Söderåsens nationalpark, Skåne, fotograferad klockan 06:03
27mm, bländare 9,0, 0,6s, ISO 100

Skär ut detaljer ur landskapet med ditt teleobjektiv. Våga beskära bilden redan när du tar den. Genom att rensa bort störande omgivningar framhäver du det viktiga i bilden.

säger Patrik. Därför använder jag en pannlampa. Att fota på morgonen är spännande eftersom man ju inte vet om det är molnigt eller klart när solen går upp.

Faktiskt blir skillnaden så stor att Patrik kan berätta om hur han visar bilder från en ort utan att de boende känner igen platsen. Om det är molnigt tillför molnen ofta bilden en extra dimension, medan en klarblå himmel löper risk att bli ointressant på bild.

Ett bra tips för att lyckas med landskapsbilder är att köpa en helt vanlig kompass. Eftersom solen går upp i öster ändras förutsättningarna för fotot beroende på om du befinner dig på väst- eller ostkusten.

– Är du på västkusten går solen upp från land och ut mot havet. På ostkusten är det givetvis tvärtom. Så ut och reka innan du bestämmer dig för plats och position.

Den här utrustningen bör du ha

Det finns vissa grundkrav som du bör uppfylla för att utvecklas inom landskapsfotografering. Ett av de mest uppenbara kraven är att du investerar i ett stativ. Ett lättare stativ i kolfiber ökar chansen för att du ska orka bära det med dig. Men var beredd på att ett kolfiber-stativ kostar lite mer. Du borde också ha en systemkamera och vara beredd på att använda låga ISO-tal och långa exponeringstider.

För att slippa störande brus i bilderna bör du inte gå över ISO 100. Det betyder att du jobbar med exponeringstider upp mot 20 till 30 sekunder. Fotar du vatten i rörelse är det genom längre exponeringstid som du fångar den där sagolika böljande rörelsen i bilden.

en billigare lösning är att helt enkelt ta bilderna när ljuset är som bäst.

– När jag åker ut är jag ofta på plats innan det blir ljus,

Med landskapsfotografering är det inte nödvändigt att ha ljusstarka objekt. Du använder ändå sällan bländare 2,8 eftersom du vill ha skärpa i hela bilden. I stället bör du hålla dig runt bländare 8–13. I princip vilka brännvidder som helst fungerar för landskapsfotografering, men du bör ha ett objektiv som är mer vidvinkligt och ett tele i kameraväskan. Tänk bara på att inte överdriva vidvinkeln om du vill undvika perspektivförvrängning.

Investera också gärna i ett avtonat gråfilter för att tona ner himlen när solen går upp. Med ett gråfilter på objektivet slipper du överexponerade moln på himlen.

Finn mönstret i naturen

När du är på plats i gryningen uppstår frågan om vad du ska fotografera. För sakens skull kan du ta en bild på soluppgången. Men inte fler bilder än en. För bilder på solnedgången är vackra, men likadana. Har du sett en har du sett alla.

I stället ska du se dig omkring. Gå en sväng. Leta efter spännande mönster i berget, en formation träd i skogen, se om du kan fånga ett uppenbart motiv ur en annorlunda vinkel. Fundera över om du ska illustrera en plats som ödslig med hjälp av vidvinkel, eller om du vill skära ut en detalj ur landskapet med hjälp av teleobjektivet. Vad händer om du placerar horisonten precis i botten av bilden och i stället visar ett formidabelt moln på resten av ytan? Vad händer om du lägger fokus på stenarna vid strandkanten och placerar horisonten långt upp i bilden?

Fundera över vilken känsla du vill förmedla och sedan på hur du ska förmedla den. Och gå tillbaka flera gånger. Också om du återvänder till en och samma plats tio eller hundra gånger kommer du att upptäcka nya motiv att fotografera.

Höj inte ISO-talet över 100. På så sätt slipper du brus i bilden. Eftersom exponeringstiden därmed blir längre ökar chansen att du fångar eventuell rörelse i bilden. Om en grupp fåglar flyger över ängen du fotograferar blir de suddiga. Vilket är helt okej.

Prova att fotografera modellen i motljus. Ta med en lagom stor vit reflexskärm och studsa upp ljuset från solen till ansiktet.

MÄNNISKOR

Bara för att du tappert kämpar dig upp ur sängen i ottan behöver det inte betyda att du måste fotografera landskap. Varför inte försöka locka med dig lite sällskap ut? Att fotografera människor i morgonljuset kan ge dina porträttbilder den där lilla extra knuffen. Fotograferar du modellen på en frodig äng är det perfekt läge att experimentera med perspektivet. Varför inte testa att sätta dig på huk och fånga upp de första solstrålarna när de smeker sig genom grässtråna? Väljer du i stället att använda en sjö som bakgrund får du en härlig John Bauer-känsla genom att fånga solkatterna och dimslingorna bakom modellen.

Ett bortglömt och underskattat motiv som drar till sig uppmärksamhet är människor placerade i stadsmiljö tidigt på morgonen. Innan staden vaknat och befolkningen myllrat ut på gatorna ligger de helt öde. Inga människor. Inga bilar som rör sig. Det är bara alldeles lugnt. En fotograf som gärna tar fasta på morgonljuset när han fotograferar människor är Simon Maddock.

– Det blir ett vackert mjukt ljus, nästan krispigt, säger Simon. Det är stor skillnad på att fotografera i stan på morgonen från hur ljuset är senare på dagen.

Titta på histogrammet. Om kurvan inte slår ut i någon av kanterna är chansen stor att bilden är korrekt exponerad.

Man får en orörd stadsbild och det blir häftiga skuggor när solen stiger upp över husen.

Om alla bilder ser likadana ut beror det ofta på att fotografen av gammal vana ställer sig med ryggen mot solen. De fotograferar alltid i medljus. Testa gärna att göra precis tvärtom för att få mer fart i bilderna.

– Jag fotograferar gärna människor i motljus, och för att det inte ska bli siluettbilder brukar jag använda en vit reflexskärm. På så sätt kan jag kontrollera skuggorna i ansiktet. Att jag använder en reflexskärm beror på att den ger ett mjukare ljus vilket bidrar till den där dimmiga morgonkänslan.

Utrustning

När du fotograferar porträtt är det bra att ha relativt ljusstarka objektiv med större bländartal. På så sätt kan du lägga skärpan på ansiktet medan bakgrunden suddas ut i snygg oskärpa. Per automatik söker sig åskådarens öga till det som är lättast att tolka – det tydliga ansiktet – medan

FOTO: SIMON MADDOCK

bakgrunden kan vara hur stökig som helst eftersom den är suddig. Ett objektiv med större bländartal släpper in mer ljus vilket medför kortare exponeringstider. Tyvärr kostar ett ljusstarkt objektiv åtskilligt mer än objektiv med bländare från 3,5 och neråt.

I din fotoväska bör du ha åtminstone ett ljusstarkt objektiv. 50 millimeter med bländare 1,8 finns för de flesta systemkamerorna och behöver inte kosta skjortan. Det är en ypperlig start. Sedan kan du fylla på utrustningen allt eftersom.

– Ska du fotografera i stan är det bra att få med en bit av stadsbilden. Där behövs oftast ett mer vidvinkligt objektiv, säger Simon. Men om du är i skogen är det bra med ett tele för att fästa uppmärksamheten på modellen snarare än omgivningen. Teleobjektivens bildvinkel ger även ett intryck av tätare skog, vilket kan bli väldigt effektfullt.

Glöm inte omgivningen. Den är lika viktig som huvudmotivet, men lätt att glömma bort. Det kan bli hur häftigt som helst att låta årstiderna synas i bilden.

Modell: Jannike Olofsson, fotograferad vid 7-tiden på morgonen. 20mm, bländare 1,7, 1/100s, ISO 400

Räv, fotograferad klockan 09:08
420mm, bländare 5,6, 1/50s, ISO 100

INSEKTER OCH DJUR

Också under sommarmånaderna kan temperaturen sjunka till småkylligt under nätterna. De som drabbas hårdast är insekterna som är beroende av solen för att hålla kroppstemperaturen. Vilket självklart är ett gyllene tillfälle för makrofotograferna som vurmar för trollsländor och andra sexbeningar. När gryningsljusets första strålar landar på vasstråna gäller det att vara beredd med kameran. För bland stjälkarna klamrar sig vackert daggpydda stelfrusna insekter fast, och för en gångs skull flyr de inte när du kommer nära.

Tycker du inte att det verkar särskilt kul att jaga smått med kameran är det i alla fall i gryningen du ska ut och fota. Det är innan människorna börjar föra oväsen som de vilda djuren är som mest aktiva. Beroende på var i landet du befinner dig kan du ta fantastiska fågelbilder, knäppa ståtliga algar eller rent av fånga en eller annan varg.

Att Thomas Berkemar upptäckte makrofotograferingen berodde närmast på en slump. Under en promenad i stadsparken i Kalmar såg han en fjäril som satt på en tulpan. Han gick hem och hämtade kameran, och när han kom tillbaka satt fjärilen kvar. Klick.

– Jag fastade helt för makrofotografering, säger Thomas Berkemar. Fast nu är skalbaggar favoritmotiven, helt enkelt för att

*Närma dig djuren med respekt.
Gå aldrig nära ett bo med ungar.*

Håll koll på varifrån vinden blåser. Många djur är oerhört skygga och springer iväg så fort de känner din vitt-ring. Gå alltid mot vinden. Och smyg. Djuren har en fantastisk hörsel.

de är skitsnygga. Under sommartiden letar jag dygnet runt efter arter som jag inte fotograferat än.

En av de större fördelarna är att det är vindstilla på morgonen, vilket gör att du slipper rörelseoskärpa i bilden. Den andra stora fördelen är att insekterna är nedkylda.

– Jag brukar gå ut med en ledficklampa medan det fortfarande är mörkt, berättar Thomas. När jag sedan hittar en insekt kan jag ta testbilder av den med hjälp av det extra ljuset innan solen går upp.

Dioder ger ett neutralt ljus och är perfekta som extern och billig ljuskälla. Och jämfört med en traditionell ringblyxt tycker Thomas att dioderna ger bättre bilder.

– Med ringblyxten monterad på kameran försvann alla

Har du ingen blyxt kan du använda en reflexskärm för att studsa upp ljuset mot insekten. Ögon och antenner är spännande att se. Använd skuggor för att framhäva insekten.

När du fotograferat en insekt kan det vara intressant att ta reda på vilken art den tillhör. Efter några år har du en riktigt imponerande bildsamling att visa upp.

7-prickig nyckelpiga, fotograferad klockan 04:36
100mm, bländare 14,0, 6s, iso 100

Älg, fotograferad klockan 09:01
300mm, bländare 4,5, 1/320s, ISO 100

skuggor och motivet plattades ut. Med ficklampan kan jag styra ljuset så att insektens skugga faller där jag vill ha den. Eller så håller jag ringblixten snett ovanför insekten, vilket också ger lite skugga. För att framhäva ögon och antenner är det viktigt att detaljstyra ljuset.

Utrustning

Är du intresserad av att utforska din omgivning med förstoringsglas kan ett makroobjektiv vara en glugg för dig. Med ett makroobjektiv kommer du närmare motivet och kan avbilda det i skala 1:1. Ett billigare alternativ är att använda ett befintligt objektiv tillsammans med mellanringar.

Mellanringen kortar ner närgränsen på ett objektiv vilket gör att du kan gå närmare motivet än innan. Vill du inte gå närmare motivet utan bara förstora det kan du köpa en konverter. Den förlänger brännvidden på objektivet så att bilden förstoras utan att du behöver krypa nära inpå. Då slipper du skrämman slag på insekten.

Du har också stor hjälp av extra ljus. En ledficklampa är lätt att få ned i kameraväskan och behöver inte kosta mer än någon hundralapp. Fördelen med dioder kontra traditionell lampa är att diodens ljus är neutralt och inte varmt. Det betyder att vitbalansen blir närmare verkligheten redan från början. ■

Ta alltid med dig stativet ut när du ska fotografera insekter och djur. Använd spegeluppfällning och trådlös fjärrkontroll för att slippa rörelseoskärpa.

FOTO: PRIVAT

PATRIK LARSSON

Född 1979.

Bor Strömstad.

Webbplats grandimage.net

Utrustning Använder oftast en Nikon D2X med objektiven 12-24mm och 24-70mm, samt ett stativ.

FOTO: ANNA TÖREHED

THOMAS BERKEMAR

Född 1976.

Bor Kalmar.

Utrustning Använder oftast en Canon EOS 5D MARK II med objektiven 180 mm Sigma och Canon 100mm, samt ett stativ. Dessutom en ringblis och en 430EX II.

FOTO: PRIVAT

SIMON MADDOCK

Född 1989.

Bor Stockholm.

Webbplats simonmaddock.com

Utrustning Använder oftast en Nikon D2X med objektiven 14-24mm, 28mm och 80-200mm.